

IN HET NIEUWE SCHOOLJAAR AAN DE SLAG MET HET CURRICULUM

Achtergronden, voorbeelden
en praktische tips

Actualisatie kerndoelen

Starten met basisvaardigheden

**Bepaal je visie op
burgerschapsonderwijs**

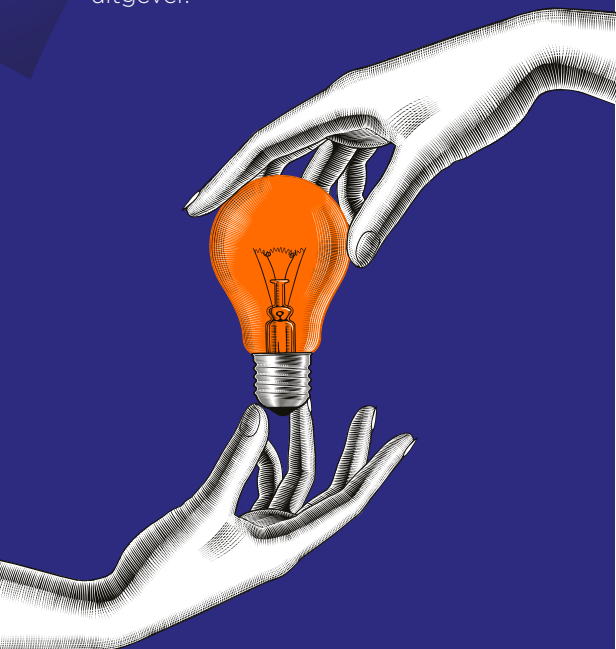

SLO Context is een uitgave van SLO.

ISSN 1878-7339

© SLO, Amersfoort, 2023

Gehele of gedeeltelijke overname van onderdelen uit dit magazine is alleen toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Redactie: Maike Krommendijk, Lynette Reinders, Danielle Frek, Tara Wierda en Ingeborg van Honschooten.

Eindredactie: Esther Alberts

Opmaak: Anne Floor Mensink

Fotografie cover: Shutterstock

Druk: Drukkerij Roelofs

Met dank aan: Marleen Borgonjen, Catherine van Beuningen, Pascha Vink, Remco Pijpers, Anika Embrechts, Ger van Mossel, Erik-Jan Holleman.

Bezoekadres

Stationsplein 1
3818 LE Amersfoort

Postadres

Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40

E info@slo.nl

W www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)

 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)

 [SLO.expertisecentrum](https://www.facebook.com/SLO.expertisecentrum)

Inhoud

- 4** Curriculumontwikkeling op school
- 7** Uitgelicht
- 8** Aan de slag met basisvaardigheden
- 10** Actualisatie kerndoelen
- 14** Burgerschap op school
- 16** Digitale geletterdheid in het curriculum
- 19** Wat beweegt de leerling?
- 20** Digitale geletterdheid in de klas

Voorwoord

JE EIGEN (LEER)PLAN TREKKEN

De sprint naar de zomervakantie is in volle gang. De eindmusical is misschien al achter de rug. Nog een paar LVS-toetsen afnemen, de laatste rondleiding voor ouders van nieuwe leerlingen, de slotvergadering en dan... vakantie!

In deze drukke periode voor de zomer maken veel schoolteams alweer plannen voor volgend schooljaar. Wat gaan we aankomend schooljaar anders doen, welke prioriteiten stellen we onszelf?

Het curriculum kan je daarbij helpen. Want het curriculum is eigenlijk niets meer of minder dan een plan voor het leren. Bij SLO houden we ons dagelijks bezig met de landelijke kerndoelen. Als leraar op school heb je behoorlijk wat ruimte om hier zelf invulling aan te geven. We helpen je graag om samen met je collega's je eigen (leer)plan te trekken.

Met deze nieuwe SLO Context willen we je graag inspireren om hiermee aan de slag te gaan. Zo lees je in dit nummer over de nieuwe leergebieden burgerschap en digitale geletterdheid. We informeren je over de nieuwe kerndoelen, die we samen met leraren maken. Het verbeteren van de resultaten in taal en rekenen krijgt nu veel aandacht, maar waar begin je dan eigenlijk? We hopen dat je door het lezen van de verhalen ideeën krijgt voor jullie (leer)plannen op school.

Maar eerst: uitrusten en nieuwe energie opdoen. Namens al onze collega's wens ik je alvast een heel fijne zomer toe!

Sanne Tromp

Directeur Kennis en Innovatie

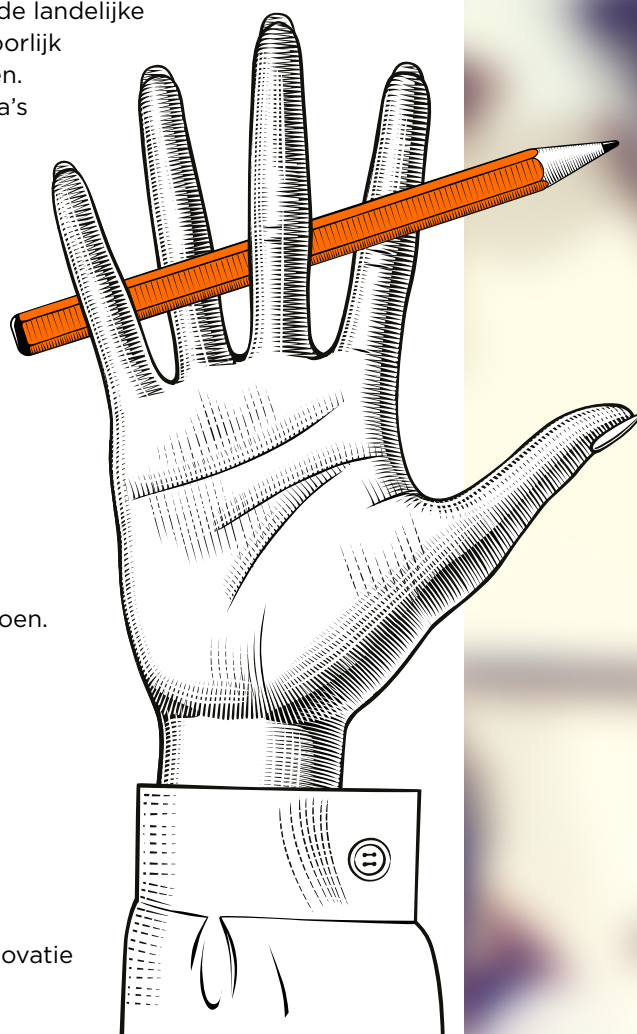

Foto: Shutterstock

Tekst: Brigitte Bloem

/ ‘Stilstaan is geen optie in het onderwijs’

CURRICULUMONTWIKKELING OP SCHOOL

Het curriculum wordt vaak alleen gezien als de landelijke kerndoelen en eindtermen of als de methode. Maar in de praktijk omvat een curriculum veel meer dan dat. Scholen kunnen zelf invulling geven aan hun schoolcurriculum. Ze doen dit binnen de kaders van het landelijk curriculum en op basis van de eigen ambities voor hun leerlingen en hun visie op het onderwijs. In het ideale geval is dit een gezamenlijk proces, waaraan leraren en schoolleiders deelnemen. Samen met je team een constructief curriculumgesprek voeren is een niet te onderschatten opgave. Het vraagt bereidheid en vakmanschap van leraren, expertise en leiderschap op het gebied van schooleigen curriculumontwikkeling en tijd en middelen om hier structureel ruimte voor te maken.

Curriculumontwikkelaars Geesje van Slochteren en Liesbeth Pennewaard van SLO vinden het belangrijk dat leraren en schoolleiders zelf aan het roer staan van de ontwikkeling van het curriculum op hun school. “Curriculumontwikkeling met je team geeft inzicht en creëert betrokkenheid,” zegt Geesje. “Als je je eigenaar voelt van het curriculum, kun je ook flexibeler omgaan met de methoden. Als stuurman of stuurvrouw van je onderwijs ben je in staat aan te sluiten bij waar jouw leerlingen behoefte aan hebben en onderwijs te bieden dat past bij jullie visie en ambitie.” Liesbeth en Geesje noemen het een proces van ‘gezamenlijke betekenisgeving’ (*shared sensemaking*): samen invulling en duiding geven aan de landelijke kaders binnen de schooleigen ambities.

Goed onderwijs

De vertaling van de landelijke kaders naar de context van de school zorgt voor goed onderwijs, stellen beiden. “De tijd die een lerarenteam aan curriculumontwikkeling besteedt, verdient zich altijd terug,” benadrukt Liesbeth. “Omdat je gezamenlijk ontwikkelt, ontstaat er een gedeeld en gedragen curriculum. Het voorkomt ruis en is bovendien bevorderlijk voor de motivatie.” Niet alleen draagt het bij aan de kwaliteit van het onderwijs, ook de structuur wordt uniformer, zegt Liesbeth. “Als het team beter afstemt over het curriculum, heeft dat voor leerlingen ook het voordeel dat er minder verschillen tussen leraren zijn. De werkwijze van leraren wordt eenduidiger, zodat leerlingen beter weten waar ze aan toe zijn.” In teams die meer over onderwijs praten, krijgen leraren inzicht in de ruimte in het curriculum en versterken ze hun curriculumbekwaamheid. Dat werkt motiverend, merkt Geesje. Dat is ook de ervaring van Liesbeth. “Ik hoor regelmatig van lerarenteams die voor het eerst met curriculumontwikkeling aan de slag zijn gegaan, dat ze weer helemaal enthousiast raken over het leraarschap. De tijd krijgen om met je collega’s over de inhoud te praten, los van de waan van de dag, geeft veel voldoening.”

Doelgerichte keuzes

“Er zijn verschillende curriculumtrajecten. Bijvoorbeeld de overgang naar het werken in leergebieden of naar thematisch werken. Maar ook meer bescheiden manieren, waarbij je kijkt op welke momenten in je lessen je gaat afwijken van de methode,” legt Geesje uit. “Toch doe je bij beiden aan curriculumontwikkeling. In beide gevallen maak je doelgerichte keuzes, waarbij centraal staat wat je met je leerlingen wilt bereiken.” “Eigenlijk ben je als leraar altijd bezig met je curriculum,” vindt Liesbeth, “of je nu een methode gebruikt of niet. Blijf bewegen, je leerlingenpopulaties veranderen en de wereld om je heen verandert ook. Stilstaan is geen optie in het onderwijs.”

Schoolleiders

Ook voor schoolleiders is het belangrijk na te denken over hoe je vanuit een visie het onderwijs vormgeeft. Weten waar de ruimte zit en hoe die te benutten, zodat het onderwijs passend is voor de leerlingen van je

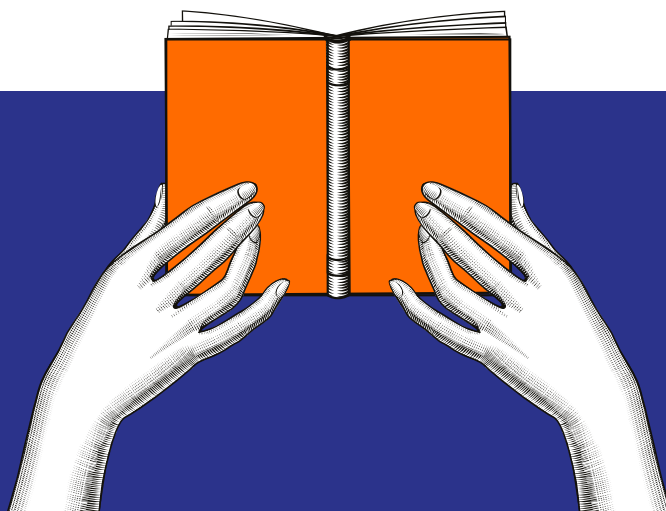
school en je lerarenteam. “Als je curriculumontwikkeling belangrijk vindt, ruim er dan tijd voor in, maak keuzes en stel prioriteiten”, aldus Geesje. “Dagdelen reserveren ten behoeve van curriculumontwikkeling levert doorgaans meer op dan hier en daar een snipperuurtje.”

Lees verder over curriculumontwikkeling in deze SLO Context en op de website slo.nl/cos. Hier vind je ook een overzicht van de SLO-tools op het gebied van curriculumontwikkeling: teamgidsen, de curriculumwaaier, ontwikkelkaarten, vakinzichtkaarten en kennisclips. »

Het curriculaire spinnenweb

De kern van een curriculum wordt doorgaans bepaald door de doelen en inhouden van het leren. Veranderingen in die kern vragen meestal ook om wijzigingen in andere curriculumonderdelen. Een verhelderende manier om dat te visualiseren is het zogeheten curriculaire spinnenweb (Van den Akker, 2003). Het curriculaire spinnenweb is een belangrijk denkkader in veel professionaliseringstools van SLO, zoals de Teamgids curriculumanalyse. Het curriculaire spinnenweb helpt lerarenteams om in gesprek te gaan over hun curriculum.

De kern en de negen draden van het spinnenweb verwijzen naar de tien onderdelen van het curriculum, die elk gaan over het (plannen van) leren door leerlingen. De visie vormt de centrale, verbindende schakel. De overige onderdelen zijn verbonden met die visie en onderling met elkaar, zodat er sprake is van consistentie. De metafoor van het spinnenweb onderstreept het kwetsbare karakter van een curriculum. Spinnenwebben zijn weliswaar enigszins flexibel, maar dreigen toch te scheuren als er te hard en eenzijdig aan bepaalde draden getrokken wordt zonder dat de andere draden meebewegen.

Catherine van Beuningen,
onderzoeker/hoofddocent
Talenonderwijs en Meertaligheid
aan de Hogeschool van
Amsterdam over:

De bijdrage van de Teamgids Meertaligheid aan een gedragen en inclusief talenbeleid

“Meertaligheid is een actueel thema in de samenleving. Onderwijsprofessionals vinden het ook belangrijk, maar missen vaak nog de benodigde kennis en handvatten. Daardoor is er geen of te weinig structurele aandacht voor meertaligheid in het curriculum. Daarom ben ik blij met de Teamgids meertaligheid, waar leraren en schoolleiders als team zelfstandig mee aan de slag kunnen. Deze specifieke teamgids biedt volop handvatten om aandacht voor meertaligheid in het curriculum te integreren.”

Samen nadenken en direct aan de slag

“Lezen dat het belangrijk is om de aanwezige meertaligheid in je klas te erkennen en te benutten is één ding, maar het belang hiervan gaat pas echt leven als je zelf met het thema aan de slag gaat. En de stap ervoor is minstens zo belangrijk: samen met collega's nadenken over vragen als: wat verstaan we eigenlijk onder meertaligheid, waarom vinden we het belangrijk om er meer aandacht aan te besteden, vindt iedereen dat en wat doen we al? De teamgids biedt lerarenteams concrete handvatten en opdrachten voor juist die reflectie, aangevuld met praktijkopdrachten voor in de klas. Ik verwacht dat het onderwerp meertaligheid hierdoor veel meer zal gaan leven en handen en voeten krijgt. Je ervaart direct wat het doet met leerlingen als er oog is voor hun meertaligheid. Niet alleen cognitief, maar ook sociaal-emotioneel. De talen die zij thuis spreken, zijn een belangrijk onderdeel van hun identiteit. Aandacht voor meertaligheid werkt daarom ook positief op het welbevinden van leerlingen en de cohesie in de groep.”

Zicht op ontwikkelpunten

“Alles in de Teamgids meertaligheid nodigt uit tot een actieve opstelling. Dat bevordert zeker de betrokkenheid, is mijn ervaring. Werken met de Teamgids laat alle teamleden goed nadenken over meertaligheid en hoe het thema een structurele rol kan krijgen in het curriculum. Afhankelijk van hoe ver je als team al bent met dit thema en de populatie van de school kun je de teamgids inzetten op een manier die past bij je eigen situatie. Het is een eerste stap richting bewuster en doelgericht omgaan met de meertaligheid van leerlingen. Hierna is het niet klaar, maar staan de neuzen wel meer dezelfde kant op, is er zicht op ontwikkelpunten en op eventuele professionaliseringsbehoeften. Het gebruik van de Teamgids meertaligheid kan zeker bijdragen aan een gedragen en inclusief talenbeleid.”

**Marleen Borgonjen, voormalig
stagiair-teamleider SOOOOL
10-14 in Horst over:**

Multifunctioneel gebruik van de Teamgids curriculumanalyse

“SOOOOL 10-14 is een vernieuwend onderwijsconcept waarin het draait om jezelf ontwikkelen, coaching op maat en ontdekken door te doen. Voor ons een uitgelezen kans om de Teamgids curriculumanalyse uit te proberen en na te gaan of we in ons onderwijs voor de leeftijdsgroep 10-14 doen wat we beogen met ons curriculum. Het was mooi om te zien dat onze basis volledig klopt. Dat geeft vooral veel bevestiging. Bovendien vond iedereen het heel fijn er tijd voor uit te trekken om de eigen onderwijspraktijk onder de loep te nemen en ervaringen en inzichten te delen.”

Stappenplan

“Ik vind het heel wezenlijk dat leraren, schoolleiders en andere onderwijsprofessionals zich bezighouden met de vraag wat ze belangrijk vinden in een curriculum. Wat is ervoor nodig om leerlingen het juiste onderwijs te bieden? Bij de beantwoording van deze cruciale vraag kan de Teamgids curriculumanalyse veel hulp bieden. Je trekt als het ware je onderwijs uit elkaar en bekijkt onderdeel voor onderdeel. Bovendien ga je uit van het vakmanschap van de onderwijsprofessional zelf, in plaats dat je vertrouwt op de methodes. Als stagiair-teamleider heb ik de begeleidersrol op me mogen nemen toen we met de teamgids aan de slag gingen. Het is een stappenplan dat je bij de hand neemt. Al doende maak je je de werkwijze eigen. Omdat je dat met je hele team samen doet maakt het iedereen heel betrokken en versterkt het de teamspirit.”

Curriculair denken

“Curriculair denken vanuit het spinnenweb vonden we niet ingewikkeld. Bovendien, hoe meer je het doet, hoe natuurlijker het gaat. We hebben de teamgids nu in de breedte ingezet, voor analyse van ons hele curriculum. Het is goed denkbaar dat we de Teamgids ook voor andere doeleinden gaan gebruiken. Als we bijvoorbeeld met een nieuw thema in het onderwijs gaan starten, kunnen we aan de hand van de methodiek in de teamgids kijken hoe we dat thema vorm willen geven. Op zo'n moment gebruiken we de teamgids meer als ontwerptool. Kortom, de Teamgids curriculumanalyse is een mooi instrument dat je multifunctioneel in kunt zetten.” /

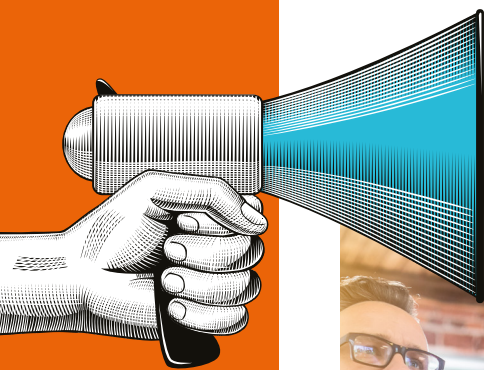

Foto: Shutterstock

Masterclass Jonge Kind voor onderwijsadviseurs

Ook als het gaat om onderwijs aan het jonge kind brengen we praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen. Dit najaar organiseren we maar liefst zes masterclasses over het jonge kind. In iedere masterclass krijg je handvatten en materialen aangereikt ter ondersteuning van de onderwijspraktijk en kun je ervaringen uitwisselen met collega onderwijsadviseurs. Werk je als onderwijsadviseur in de voor- en vroegschoolse educatie? Wil je je verder verdiepen in dit onderwerp? Ga naar onze evenementenagenda en meld je aan voor een van de masterclasses.

slo.nl/over-slo/agenda

Boekentip! 'Samen bewegen regelen in het basisonderwijs'

Hoe kunnen leerlingen beter worden in het samen regelen van beweegactiviteiten? Het antwoord op deze vraag lees je in het boek 'Samen bewegen regelen in het basisonderwijs'. Dinsdag 25 april werd het boek op feestelijke wijze gepresenteerd bij de ALO Amsterdam.

Corike van de Merwe, curriculumontwikkelaar bewegen & sport bij SLO, schreef mee aan het boek. Leerkrachten hebben al veel praktijkkennis, maar er ontbrak een methodisch-didactische uitwerking. Het boek is te bestellen bij Arko Sports Media.

goslo.nl/3HAhfn6

Online bijeenkomsten basisvaardigheden

Wat verstaan we precies onder basisvaardigheden? En hoe kun je concreet aan de slag om de basisvaardigheden van jouw leerlingen te versterken? Op dinsdag 26 september en maandag 2 oktober organiseren we van 15:30 tot 17:00 uur een online bijeenkomst over basisvaardigheden voor docenten in het primair en het voortgezet onderwijs. Na een algemene inleiding kun je deelnemen aan een van de deelsessies over taal-Nederlands, rekenen-wiskunde, burgerschap, digitale geletterdheid of samenhang.

Op de hoogte blijven of aanmelden? Houd dan onze agenda in de gaten op

slo.nl/basisvaardigheden

Download de nieuwe handreiking en ontwikkelijn sociale en emotionele vaardigheden

Sociale en emotionele vaardigheden zijn basisvaardigheden voor elk sociaal contact. Structurele aandacht hiervoor komen leerresultaten ten goede. Maar hoe geef je hier aandacht aan op school? In deze handreiking geven we voorbeelden van en tips voor het bevorderen van de sociale en emotionele vaardigheden op school. Ook krijg je achtergrondinformatie en inzicht in hoe deze vaardigheden zich verhouden tot andere vaardigheden die leerlingen nodig hebben. Aanleiding voor deze handreiking is de vernieuwde ontwikkelijn sociale en emotionele vaardigheden.

goslo.nl/3VrMDtE

/ Aan de slag met basisvaardigheden

Het is belangrijk dat alle leerlingen op school goed leren lezen, schrijven, spreken en rekenen. Hoe kun je in de klas deze basisvaardigheden versterken? “Het is altijd maatwerk.”

Foto: Shutterstock

“Zoek naar samenhang binnen en tussen vakken”

Tekst: Femke van den Berg

De media berichten vaak dat leerlingen niet goed presteren bij taal en rekenen. Dat beeld klopt niet helemaal. “In werkelijkheid ligt het genuanceerder”, relateert Suzanne Sjoers (curriculumontwikkelaar rekenen-wiskunde bij SLO). “Aan het eind van de basisschool halen de meeste leerlingen bij rekenen het fundamentele niveau 1F, maar te weinig leerlingen streefniveau 1S. Ook is er te weinig uitdaging voor leerlingen die meer aankunnen.”

Ook bij taal is het beeld genuanceerd, stelt Inge Jansen (curriculumontwikkelaar Nederlands bij SLO). “Leerlingen presteren voldoende op het opzoeken van informatie en kunnen prima de letterlijke betekenis van een tekst weergeven. Ze hebben vooral moeite met diep lezen, waarbij ze bijvoorbeeld de kwaliteit en geloofwaardigheid van een tekst moeten beoordelen. Ook de leesmotivatie is laag, waardoor de leesvaardigheid minder wordt en leerlingen nóg minder gemotiveerd raken om te lezen. Bovendien behaalt ruim een kwart van de leerlingen uit groep 8 niet het basisoniveau voor schrijven.”

Reflectie

Onderwijsminister Wiersma lanceerde vorig jaar een Masterplan Basisvaardigheden. Dit moet ertoe leiden dat leerlingen beter toegerust worden op het gebied van taal en rekenen (plus burgerschap en digitale geletterdheid, de twee andere basisvaardigheden).

Hoe doe je dat als school? Hoe rust je leerlingen toe? Sjoers en Jansen adviseren om niet overhaast te handelen. “Goed onderwijs vraagt om reflectie. Breng eerst de situatie op jouw school in kaart, met toetsgegevens, observaties van leerkrachten, gesprekken met leerlingen”, zegt Sjoers. “Waar sta je nu? Waar zitten zorgen? En waar wil je naartoe?”

Spinnenweb

Om meer zicht te krijgen op de huidige situatie en waar je naartoe wil, kan het curriculaire spinnenweb helpend zijn. Dit geeft de verschillende onderdelen van het curriculum weer: leerdoelen, leerinhoud, leeractiviteiten,

rollen van de leerkracht, bronnen en materialen, groeperingsvormen, leeromgeving, tijd, toetsing. Jansen: “Het spinnenweb helpt je om goed te analyseren wat de school nu al doet, op het gebied van taal en rekenen-wiskunde. Hoe leren de leerlingen? Met wie? Wat leren zij? Welke leermaterialen worden ingezet? Hoeveel tijd besteden we wekelijks aan taal en rekenen-wiskunde? Deze analyse biedt input voor het ontwikkelen van je visie en beleid.”

Interventies

De analyse van de huidige situatie maakt duidelijk wat er goed gaat en welke verbeterkansen er zijn. De volgende stap is dat je als team nadenkt over wat je als eerste gaat aanpakken. “Focus is belangrijk; niet alles kan meteen”, aldus Jansen.

Bedenk vervolgens welke interventies je inzet. “Dat is altijd maatwerk. De aanpak die je kiest, hangt ook af van de visie van de school”, zegt Sjoers. “Een voorbeeld: stel dat uit de analyse een probleem blijkt bij het automatiseren. Een schoolorganisatie die vooral samenwerkend leren belangrijk vindt, kiest er dan mogelijk voor om rekenspellen aan te schaffen die leerlingen in groepjes doen. Terwijl een andere school individueel oefenmateriaal kiest.”

“Het begint met een gedragen visie”

Samenhang

Het is belangrijk om in de hele breedte van het lesprogramma aandacht te besteden aan de versterking van basisvaardigheden. “Zoek naar samenhang binnen een vak”, adviseert Jansen. “In het taalonderwijs wordt de onderwijstijd niet altijd evenredig verdeeld. Veel aandacht gaat uit naar makkelijk toetsbare onderdelen, zoals spelling, lezen, woordenschat. Leerkrachten besteden minder tijd aan gesprekken voeren en schrijven. Maar als je leerlingen bijvoorbeeld wilt aanzetten tot diep lezen, moeten zij teksten ook verwerken. Daarvoor heb je rijke interactie nodig. Dus voer gesprekken over teksten. Of laat leerlingen erover schrijven.”

Vergroot ook de samenhang tussen verschillende leergebieden. Sjoers: “Taal en rekenen-wiskunde worden interessanter als leerlingen ermee aan de slag kunnen in een betekenisvolle context.” Ze geeft een voorbeeld: “Verzorg je een natuurles over grote zoogdieren? Bespreek dan lengtes van diverse dieren. En koppel daaraan een herhaling van het metriek stelsel.”

Teamgids

Na de zomer verschijnt de Teamgids taal en rekenen-wiskunde, de basisvaardigheden in kaart. “Daarmee komt het team, aan de hand van het curriculaire spinnenweb, in drie bijeenkomsten tot een onderbouwde analyse en inspiratie om de basisvaardigheden taal en rekenen-wiskunde te versterken”, zegt Jansen. /

In de praktijk

Pascha Vink is directeur van basisschool De Schelp in Eindhoven. Ze vertelt hoe het team volop inzet op het versterken van de taal- en rekenvaardigheid.

“Ons doel is dat alle leerlingen de referentieniveaus behalen: minimaal basisniveau 1F, maar we streven naar 1S en 2F”, zegt Vink. “Best een uitdaging, want we hebben veel meertalige leerlingen voor wie Nederlands niet de moedertaal is.” Voor het versterken van basisvaardigheden zet De Schelp de subsidie Verbetering Basisvaardigheden in én de NPO-gelden.

Leerkrachtprofessionalisering

Binnen de school zijn sommige leerkrachten opgeleid tot reken- en taal-specialist. “Zij worden vrij geroosterd om collega’s te begeleiden bij hun lessen. Er is tijd om samen voor te bereiden, klassenbezoeken af te leggen, na te bespreken. Dat komt de kwaliteit van de lessen ten goede. Verder kunnen we dankzij de subsidie extra materialen aanschaffen. Zo onderzochten we wat leerlingen graag lezen en kochten we nieuwe boeken voor de schoolbibliotheek. Goed lezen begint immers bij leesplezier! Daarnaast informeren we ouders, onder andere over hoe zij de leesmotivatie van hun kind kunnen vergroten.” Ook verweeft het team het oefenen van basisvaardigheden met het thematische onderwijs binnen de school. “Zo lezen leerlingen momenteel veel rijke teksten over het thema Grieken en Romeinen.”

Cyclisch

Het versterken van basisvaardigheden begint met een gedragen visie, stelt Vink. “In het schoolplan verwoorden we wat we willen bereiken op het gebied van taal en rekenen, wat leerlingen hiervoor nodig hebben en wat dit vraagt van leerkrachtvaardigheden en de school. De concrete vertaling van de visie staat in jaarplannen. Wat gaan we in een jaar realiseren? We monitoren regelmatig de voortgang. Zitten we nog op het juiste spoor? Wat willen we bijsturen, welke interventies kunnen we hiertoe inzetten? Zo’n cyclische aanpak is essentieel als je duurzame veranderingen wilt bewerkstelligen.”

Kijk voor meer informatie op slo.nl/basisvaardigheden

Foto: Norbert Waalboer

V.l.n.r.: Jocelijnn Pleumeekers, Mirjam Brand, Marc van Zanten.

Tekst: René Leverink

/ Actualisatie Kerndoelen

MEER RICHTING, MEER RUIMTE

SLO kreeg opdracht van OCW om samen met het onderwijsveld de kerndoelen voor Nederlands, rekenen en wiskunde te actualiseren en burgerschap en digitale geletterdheid te ontwikkelen. De geactualiseerde kerndoelen voor po en onderbouw vo geven meer richting en ruimte.

Mirjam Brand, Programmamanager actualisatie kern-doelen bij SLO: "De huidige kerndoelen stammen uit 2006. Sindsdien is er veel gebeurd, er zijn nieuwe onderwijskundige inzichten en er is veel veranderd in de maatschappij. Bovendien is er behoefte aan meer samenhang in het curriculum aan te brengen. De leergebieden burgerschap en digitale geletterdheid zijn hiervan een voorbeeld."

De nieuwe kerndoelen geven volgens Mirjam meer richting en ruimte. "Meer richting, omdat ze duidelijker geformuleerd zijn en beter aansluiten bij de huidige tijd en de gewenste ontwikkelkansen van leerlingen. Meer ruimte, omdat de kerndoelen concreter geformuleerd

zijn. Daardoor hebben leraren meer inzicht in wat minimaal aangeboden en geleerd moet worden en waar ruimte is voor aanvullende eigen inbreng."

"De kerndoelen zijn concreter geformuleerd en sluiten beter aan bij de huidige tijd"

Beproeven

De actualisatie is gestart met Nederlands en rekenen en wiskunde. Deze zomer worden de geactualiseerde kern-doelen in concept opgeleverd. Daarna worden ze met

grote groepen leraren, schoolleiders en leermiddelenmakers beproefd op bruikbaarheid in de onderwijspraktijk. Momenteel worden ook kerndoelen voor burgerschap en digitale geletterdheid ontwikkeld. De oplevering daarvan is in november. Vervolgens is het de beurt aan de leergebieden mens en natuur, mens en maatschappij, moderne vreemde talen (waaronder Engels), kunst en cultuur en bewegen en sport.

SLO voert de actualisatie van de kerndoelen samen met de onderwijssector uit. Zo is er per leergebied een kerndoelenteam van leraren en vakexperts uit po en vo, curriculumexperts en een procesregisseur. Voor elk team is er een advieskring waarin onderwijsorganisaties, vakverenigingen, lerarenopleidingen en relevante maatschappelijke organisaties zijn vertegenwoordigd. De teams ontwikkelen de vernieuwde kerndoelen in vijf stappen. Aan het einde van elke stap leveren ze een tussenproduct op. De advieskring geeft het kerndoelenteam feedback op de tussenproducten door ze voor te leggen aan hun achterban. Ze vragen ook leerlingen wat ze ervan vinden.

Nederlands

SLO-curriculumontwikkelaar Jocelijn Pleumeekers is lid van het kerndoelenteam Nederlands. "In de geactualiseerde kerndoelen is er een betere verbinding gemaakt tussen lezen, schrijven en spreken. De doelen zijn concreter beschreven, zodat ze meer houvast geven. Wat moet in het lees- en schrijfonderwijs precies aan bod komen? Welke andere domeinen kunnen erbij betrokken worden? De antwoorden op deze en andere vragen moeten er ook toe bijdragen dat leerlingen ook echt het nut en plezier zien van taalonderwijs."

De actualisatie van de kerndoelen zorgt volgens Jocelijn ook voor meer samenhang tussen het leergebied Nederlands en andere leergebieden: "In de andere leergebieden vergroten en verdiepen leerlingen de taalvaardigheden die ze bij Nederlands hebben aangeleerd, zoals lezen, schrijven, redeneren, formuleren en erover met elkaar in gesprek gaan. Omgekeerd hebben ze de inhoud van de zaakvakken nodig om hun vaardigheid in het Nederlands verder te ontwikkelen. Je hebt immers kennis nodig om geschreven en gesproken teksten beter te kunnen begrijpen. De kerndoelen maken deze samenhang expliciet, doordat er een gezamenlijke lijst van handelingswerkwoorden is. Het werkwoord 'redeneren' komt bijvoorbeeld terug bij wiskunde en wereldoriëntatie. Samenhang binnen het leergebied Nederlands is ook het sleutelwoord richting het voortgezet onderwijs. We hebben samen met de bovenbouw vo een raamwerk ontwikkeld waarin we alle doelen beschrijven. Die zijn voor de kerndoelen po en onderbouw vo enerzijds en eindtermen bovenbouw vo anderzijds nagenoeg gelijk. Zo zorgen we voor doorlopende leerlijnen."

"Leerlingen zien het nut en plezier van taalonderwijs"

Wordt ook de inhoud van het leergebied Nederlands geactualiseerd? "In het huidige curriculum lag de focus erg op lezen en schrijven. In de geactualiseerde kerndoelen komt er meer aandacht voor mondelinge taalvaardigheid en interactie, zodat leerlingen leren goede gesprekken te voeren, bijvoorbeeld bij het »

Wat zijn kerndoelen?

Samen met het Referentiekader Taal en Rekenen vormen kerndoelen de wettelijke kaders voor de onderwijsinhoud van het primair onderwijs, onderbouw voortgezet onderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs. Kerndoelen worden vastgesteld voor het primair onderwijs op het niveau van eind groep 8 en voor het voortgezet onderwijs op het niveau van einde onderbouw vo. Er is een verbijzondering van reguliere kerndoelen voor het speciaal onderwijs (so). Kerndoelen zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. Ze beschrijven waar leerlingen mee in aanraking moeten komen, welke inspanning er van hen wordt verwacht met het oog op kennis en ervaringen en wat ze uiteindelijk moeten beheersen. Kerndoelen zijn de formele opdracht van de overheid aan de school en bedoeld als instrument voor curriculum- en onderwijsontwikkeling. Kerndoelen beschrijven geen leerstof per schooljaar en schrijven geen vorm van pedagogiek, didactiek of onderwijstijd voor.

Er zijn op dit moment 58 kerndoelen voor primair onderwijs en 58 kerndoelen voor voortgezet onderwijs, beide geclusterd in zeven domeinen.

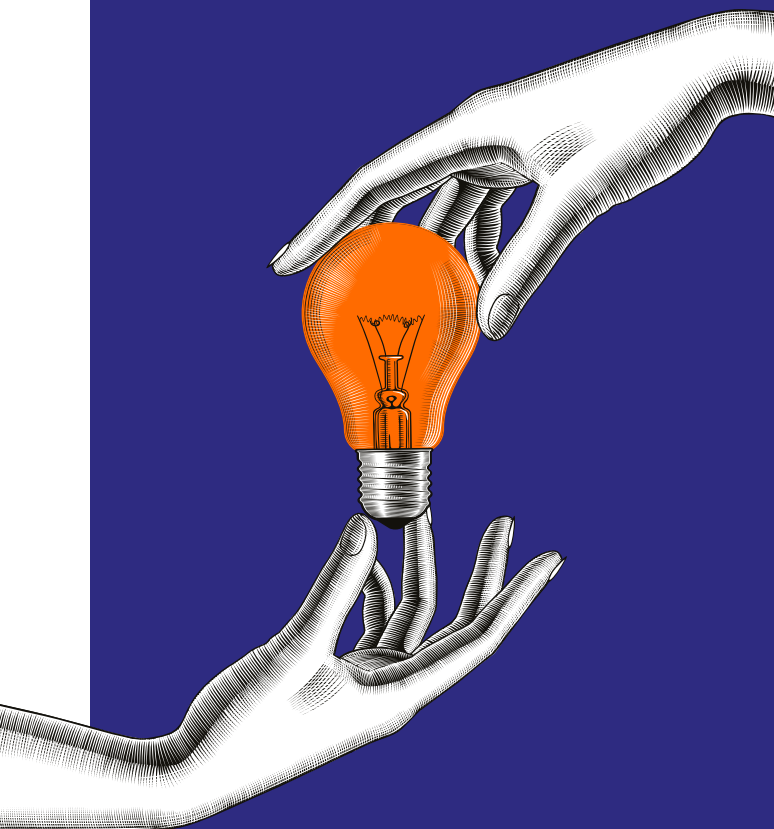
Speciaal onderwijs

De geactualiseerde kerndoelen primair onderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs gelden straks ook voor alle leerlingen in het (v)so. Alleen voor zeer moeilijk lerende of ernstig meervoudige beperkte leerlingen komen er functionele kerndoelen.

Op dit moment zijn de geactualiseerde conceptkerndoelen Nederlands en rekenen en wiskunde nog niet opgeleverd. De actuele stand van zaken en overige informatie vind je op:

actualisatiekerndoelen.nl

samenwerken. Daarnaast willen we meer aandacht voor literatuur. Niet alleen de literaire leesvaardigheid, maar ook kennis over verhaaltechnieken en het ontwikkelen van een leesvoorkeur.”

Rekenen en wiskunde

Curriculumontwikkelaar Marc van Zanten: “Goed rekenen is de basis voor alles. De huidige kerndoelen voor rekenen en wiskunde stammen eveneens uit 2006. Veel dingen waar we nu mee te maken hebben, waren er toen nog niet. De invloed van big data en algoritmes op het dagelijks leven bijvoorbeeld. Verder kwamen in 2010 de referentieniveaus. Recent onderzoek laat zien dat kerndoelen en referentieniveaus niet goed op elkaar zijn afgestemd. We actualiseren nu de kerndoelen en kijken daarna hoe de referentieniveaus zich daartoe verhouden.”

Een belangrijk punt bij de actualisatie is kansengelijkheid. “Uit internationaal onderzoek blijkt dat Nederland het goed doet bij leerlingen met wat minder bagage. Maar we blijven achter als het gaat om leerlingen die méér aankunnen. We formuleren de kerndoelen nu zo dat ze voor alle leerlingen geschikt zijn. Bijvoorbeeld bij wiskundig ‘probleem oplossen’ omschrijven we wat dat inhoudt en waarnaar moet worden gestreefd, maar we leggen niet bij voorbaat een lage norm vast voor bepaalde leerlingen, zoals bij de referentieniveaus.”

De huidige kerndoelen zijn niet altijd even duidelijk omschreven. Marc: “Er staat bijvoorbeeld: de leerling leert wiskundetaal te gebruiken. De geactualiseerde kerndoelen geven aan wat we onder wiskundetaal verstaan. Bijvoorbeeld rekensymbolen, grafieken en diagrammen. En wat leerlingen ermee moeten kunnen, zoals het interpreteren van grafieken die een vertekend of misleidend beeld geven. Dat is dus zowel een nadere concretisering als een bekwaamheid die in de maatschappij steeds belangrijker wordt. Dit sluit aan bij een internationale trend in het wiskundeonderwijs, namelijk aandacht voor het doorzien van fakenieuws. Daarvoor is nodig dat je basale statistische inzichten hebt.”

Ook het leergebied burgerschap komt concreet terug in de nieuwe kerndoelen rekenen en wiskunde. Marc: “Een van onze vier domeinen is ‘wiskunde in de wereld’: welke wiskunde heb je als burger nodig in een democratische maatschappij en om jezelf in het dagelijks leven te kunnen redden? Daarbij worden er verbandingen gelegd met andere leergebieden, zoals digitale geletterdheid en mens en natuur.” /

/ Wil je op de hoogte blijven van de actualisatie van de kerndoelen?

MELD JE DAN AAN VOOR ONZE AUTOMATISCHE UPDATES. SCAN NU DE QR-CODE EN MELD JE AAN.

**actualisatie
kerndoelen**

Actuele kerndoelen dragen bij aan gelijke kansen voor leerlingen, goede doorstroom naar het vervolgonderwijs en het kunnen functioneren in de maatschappij. De huidige kerndoelen zijn niet actueel en ruim geformuleerd.

Daarom heeft SLO in april 2022 van het ministerie van OCW de opdracht gekregen om samen met het onderwijsveld concrete en actuele kerndoelen te ontwikkelen voor Nederlands, rekenen en wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid. Na de zomer 2023 start SLO met de actualisatie van de kerndoelen voor de leergebieden mens & maatschappij, mens & natuur, kunst & cultuur, moderne vreemde talen en bewegen & sport.

Ook wordt verkend hoe het Referentiekader Taal en Rekenen zich verhoudt tot deze nieuwe doelen en welke eventuele aanpassingen daarop nodig zijn.

/ Burgerschap op school

Dat scholen burgerschapsonderwijs moeten bieden, is sinds enkele jaren bij wet geregeld. Toch zoeken veel scholen nog naar manieren om het structureel en betekenisvol een plek in hun aanbod te geven. Curriculumontwikkelaars Luuk Kampman en Johan van Driel van SLO vertellen wat je als school kunt doen.

Foto: Shutterstock

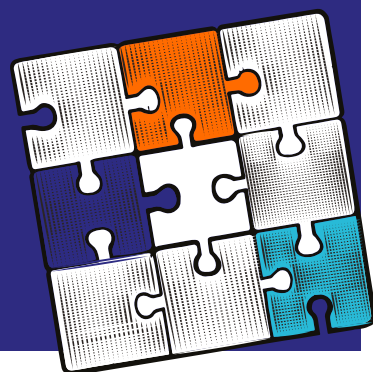
Tekst: Mandy Pijl

Burgerkaartenspel

Scholen kunnen burgerschapsonderwijs op verschillende manieren vormgeven. Het burgerkaartenspel van SLO zet jou en je team aan het denken over de burgerschapsdoelen die je als school wilt nastreven. De kaarten bieden handvatten om het gesprek in het team op gang te brengen over de leeractiviteiten, lessen en leerlijnen. Je vindt het burgerkaartenspel op:

goslo.nl/3VrnWhc

Wat verstaan we onder burgerschapsonderwijs?

Luuk: “Burgerschap gaat over de kennis en vaardigheden die je nodig hebt om aan de samenleving deel te nemen en om die samen verder vorm te geven. Het is het deelnemen aan een democratisch proces. Leerlingen moeten daarmee kunnen oefenen, en dat gaat verder dan ze de gelegenheid geven om aan de leerlingenraad deel te nemen. Inmiddels zien we op veel scholen elementen van burgerschap terug in het curriculum. Op dit moment is burgerschap vooral een wettelijke verplichting. De exacte opdracht aan scholen is niet duidelijk, omdat het niet is opgenomen in kerndoelen. Daar zit spanning op.”

Wat was de aanleiding voor het burgerschapsonderwijs?

In 2006 kwam de eerste wet op burgerschapsonderwijs. Dat werd ingegeven door de politiek. Mensen zouden zich weinig betrokken voelen bij de politiek en democratie. Er zou sprake zijn van een afnemende sociale cohesie en een toenemende individualisering. Burgerschap op school leek daarom een goed idee: de school als oefenplaats voor de democratische cultuur. In 2021 werd de wet aangescherpt: scholen moeten inzichtelijk maken wat ze aan burgerschap doen en samenhang aanbrengen in die activiteiten. De onderwijsinspectie houdt hierop toezicht.

Wat doet SLO?

“SLO ondersteunt scholen bij het versterken van de basisvaardigheden burgerschap. Dat zijn sociale en maatschappelijke vaardigheden die leerlingen nodig hebben om deel te kunnen nemen aan de samenleving”, zegt Johan. “Omgaan met de verscheidenheid aan politieke en religieuze overtuigingen die misschien wel anders zijn dan de jouwe, is zo’n vaardigheid.”

Luuk: “Daarnaast werken we, in opdracht van het ministerie, aan de ontwikkeling van de kerndoelen burgerschap voor het primair onderwijs, de onderbouw van het voortgezet onderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs. Daarmee geven we scholen handvatten zonder voorschrijvend te zijn. Scholen kunnen hier zelf een vertaalslag van maken naar een voor hen passend onderwijsaanbod.”

Hoe kunnen scholen nu al aan de slag?

“Het is belangrijk dat scholen eerst de doelen formuleren: wat wil je met burgerschap bereiken en hoe geef je het vorm op een manier die past bij de visie van de school? Vervolgens kun je als team een analyse maken van je onderwijsaanbod. Wat doe je al dat onder burgerschap valt? Hoe zorg je voor samenhang? Hoe verbind je bijvoorbeeld een bezoek aan de Tweede Kamer aan je doelen? Als dat een losstaande excursie is, mist de samenhang. Waar bestaat de voorbereiding op dat bezoek bijvoorbeeld uit? En wat doe je in de lessen erna?” aldus Johan.

Moet burgerschap een afzonderlijk vak zijn?

Luuk: “Burgerschap kan in bijna elke les aan bod komen. Behandel je tijdens de taalles een tekst over een onderwerp dat te maken heeft met burgerschap, kijk dan hoe je dat kunt verdiepen. Kijk niet alleen naar wat er nou staat, maar ga ook met elkaar in gesprek over wat het voor leerlingen betekent.”

Johan: “Ook de geschiedenisles leent zich er goed voor. Als je de Tweede Wereldoorlog hebt behandeld, dan is het interessant om te praten over hoe die periode zich tot de democratie verhoudt. Destijds was er geen rechtsstaat; je kon zomaar opgepakt worden als de bezetter jouw ideeën afkeurde. Juist het ontbreken van de rechtsstaat laat de waarde ervan zien. Bespreek dat. Wat betekent het als je niet bang hoeft te zijn om te worden opgepakt als je er andere ideeën op nahoudt?”

Wat is de rol van de leraar?

Luuk: “Als leraar zorg je ervoor dat leerlingen zich kennis en vaardigheden eigen maken om gebeurtenissen in de samenleving te kunnen duiden en dat ze leren welke rol ze daar zelf in kunnen hebben. Vanuit kennis over de democratie, weten van je rechten en plichten, kun je ook het gesprek aangaan over gebeurtenissen, discussies met elkaar aangaan. Zo leer je je eigen mening verwoorden. Leren over jezelf en je omgeving, stelt je ook in staat om je te verplaatsen in een ander.”

Johan vult aan: “Daar ligt ook een taak voor de opleidingen, waar aandacht moet zijn voor hoe je als leraar in een klas een veilig klimaat schept waarin je ook kunt praten over onderwerpen die schuren. Zodat je je op zo’n moment niet hoeft te verschuilen achter het volgende hoofdstuk van de methode.”

Meer informatie over basisvaardigheden burgerschap vind je op:
slo.nl/basisvaardigheden

Wil je op de hoogte blijven van de ontwikkeling van kerndoelen burgerschap? Kijk op het platform actualisatiekerndoelen.nl/burgerschap en meld je aan voor automatische updates.

Foto: Shutterstock

/ Digitale geletterdheid in het curriculum

Tekst: René Leverink

Leerlingen besteden heel wat uren per dag aan digitale media en technologie. Daarbij zijn ze zich vaak niet bewust van de mogelijkheden, beperkingen en risico's. Het is daarom goed dat ze digitaal geletterd worden. Zodat ze de nodige kennis en vaardigheden opdoen en leren om op een veilige en zinvolle manier om te gaan met digitale media en technologie.

Digitale geletterdheid is volop in ontwikkeling. Waar gaat het leergebied in de kern over en welke plek moet het krijgen in het Nederlands onderwijs? Drie experts geven aan de hand van drie stellingen hun visie op het vakgebied:

- *Remco Pijpers*, strategisch adviseur digitale geletterdheid en werkzaam bij Kennisnet, lid van de advieskring actualisatie kerndoelen digitale geletterdheid.

- *Anika Embrechts*, curriculumontwikkelaar Technologie, digitale geletterdheid en leerstrategieën ROC van Twente, vakexpert kerndoelenteam digitale geletterdheid.

- *Jos Spronk*, curriculumontwikkelaar digitale geletterdheid SLO, lid kerndoelenteam digitale geletterdheid.

Kinderen die veel gebruikmaken van digitale technologie worden vanzelf digitaal geletterd

Remco: "Ja, maar vooral nee. Hoe meer je online doet, hoe meer ervaring je opdoet. Maar digitaal geletterd zijn betekent ook dat je verantwoordelijk met digitale technologie omgaat. Technologie heeft impact, jouw digitale acties hebben impact, op jezelf, op anderen, op de planeet. Om je daar bewust van te worden, heb je begeleiding nodig, van ouders en school."

Jos: "Kinderen komen al op jonge leeftijd in aanraking met digitale apparaten en maken er veelvuldig gebruik van. Dit betekent niet automatisch dat ze digitaal geletterd zijn of worden. Digitaal geletterd zijn houdt ook in dat je begrijpt hoe digitale technologie werkt, en hoe je deze op een verantwoorde manier kunt gebruiken. Met andere woorden: digitale geletterdheid gaat over het kennen, begrijpen en verantwoord gebruiken van digitale technologie. Een leerling weet al snel hoe hij kan zoeken met behulp van een zoekmachine. Digitaal geletterd zijn betekent echter ook: begrijpen hoe deze zoekresultaten worden gerangschikt en hoe je er betrouwbare informatie uit kan selecteren. Een online account is zo gemaakt, maar begrijpen leerlingen ook de privacy-instellingen van deze platforms en de risico's van het delen van persoonlijke informatie online?"

Anika: "Dit is een van de grootste misvattingen op het gebied van digitale geletterdheid. Dat leerlingen veel tijd doorbrengen in de digitale wereld maakt hen nog lang niet digitaal geletterd. Zo laat onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek zien dat meer dan de helft van de leerlingen hun digitale vaardigheden overschat, juist omdat ze zoveel tijd online doorbrengen. Natuurlijk doen ze daarbij verschillende vaardigheden op, maar dit gebeurt vaak hapsnap en via trial and error. Ze leren hierbij meestal niet doelgericht en effectief te werken met software en hardware. Ook ontbreekt bij leerlingen vaak kennis over de werking van het internet, algoritmes en netwerken, waardoor het lastig wordt goede keuzes te maken over wat je online wel en niet zou willen of moeten doen."

Digitale geletterdheid ondersteunt het leren van leerlingen in het algemeen

Remco: "Digitale geletterdheid houdt onder meer in dat je over praktische digitale vaardigheden beschikt. Die ondersteunen je bij het leren, bijvoorbeeld bij het opzoeken van informatie, het doorzoeken van online archieven, enzovoorts. Digitale geletterdheid opent allerlei deuren, juist ook tot leren."

Jos: "Digitale geletterdheid kan op verschillende manieren bijdragen aan het leren in het algemeen. Bijvoorbeeld door het vergemakkelijken van toegang tot betrouwbare informatie en het effectief inzetten ervan of door de inzet van computerprogramma's bij het oplossen van complexe problemen. De juiste digitale kennis en vaardigheden stellen leerlingen ook in staat digitale hulpmiddelen te gebruiken om samen te werken met klasgenoten of zichzelf creatief te uiten." »

Nu al aan de slag met digitale geletterdheid? SLO helpt!

Digitale geletterdheid is een relatief nieuw leergebied. Terwijl er kerndoelen voor worden ontwikkeld, beseffen scholen dat zij hun leerlingen nu al een basis moeten bieden in digitale geletterdheid. Op slo.nl/basisvaardigheden vind je praktische handreikingen voor het implementeren van digitale geletterdheid in het curriculum. Daarbij is een doordachte schoolvisie op onderwijs in digitale geletterdheid onmisbaar.

Visiespel

SLO heeft een spel ontwikkeld waarmee schoolteams onder begeleiding een visie kunnen ontwikkelen op digitale geletterdheid. Met deze visie kunnen scholen beredeneerde vervolgstappen zetten. Het spel is gebaseerd op een aantal vragen, die altijd ten grondslag liggen aan curriculumontwikkeling. Bijvoorbeeld: waarover gaat het leren van leerlingen, hoe begeleid je dat als leraar en hoe volg je de ontwikkeling van leerlingen? Het visiespel bestaat uit een speelbord met titelkaarten, vraagkaarten, kaartjes met stellingen en associatiekaarten. Stuur voor meer informatie een e-mail naar digitalegeletterdheid@slo.nl.

> Lees ook het artikel over het visiespel digitale geletterdheid op pagina 20 en 21.

Inhoudslijnen digitale geletterdheid

Voor ieder leergebied van het primair onderwijs is de inhoud, voor zowel kennis, vaardigheden als houding, geformuleerd in de vorm van aanbodsdoelen. Inhoudslijnen met aanbodsdoelen maken inzichtelijk waar de leraar met de leerlingen aan werkt. Schoolteams (en andere partijen) kunnen ze gebruiken bij de ontwikkeling van schooleigen onderwijsleerlijnen.

In de inhoudslijnen met aanbodsdoelen voor digitale geletterdheid staan per domein aan welke onderwerpen scholen met leerlingen kunnen werken in het primair onderwijs en in de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

> De inhoudslijnen zijn te vinden op www.slo.nl/dg-po.

Anika: "Digitaal geletterd worden zorgt ervoor dat leerlingen extra gereedschappen in handen krijgen om hun eigen leren te sturen en te functioneren in de maatschappij van nu en morgen. Digitale geletterdheid ondersteunt daarbij het leren in het algemeen, doordat veel van deze kennis en vaardigheden ook van groot belang zijn in verschillende contexten: in de schoolse situatie bij verschillende vakken, in de maatschappij en in toekomstige beroepen."

Onderwijs in digitale geletterdheid in het buitenland is een voorbeeld voor Nederland

Remco: "Onderwijssystemen in anderen landen verschillen van het onze. De sociaal-culturele en politieke context is heel bepalend voor hoe digitale geletterdheid wordt ingebed. Dat is niet een op een over te hevelen. Kijk maar hoe de Esten leerlingen wijzer zijn gaan maken over online veiligheid, na de massale cyberaanvallen op het land in 2007. Of neem de rol van techbedrijven bij het programmeeronderwijs in Engeland. Ik houd vooral de Scandinavische landen in de gaten. Zo vind ik het inspirerend hoe in Denemarken de lerarenopleiding het voortouw kan nemen in de ontwikkeling van nieuwe, voor scholen en opleidingen relevante expertise.

Ook in Nederland is het nodig om de uitwisseling van deskundigheid tussen scholen en lerarenopleidingen te versterken."

Jos: "In buitenlandse curricula zijn onderdelen van digitale geletterdheid te vinden die als voorbeeld kunnen dienen voor Nederland. Maar Nederland heeft net zoals andere landen een specifieke context en bijbehorende uitdagingen met betrekking tot digitale geletterdheid. Het ontbreken van kerndoelen voor digitale geletterdheid in Nederland is een groot gemis, maar daar komt binnenkort verandering in."

Anika: "In veel andere landen is digitale geletterdheid al een verplicht onderdeel van het curriculum. Scandinavië, Engeland en Singapore investeren flink in nationale programma's op het gebied van digitale geletterdheid. Met de ontwikkeling van de kerndoelen voor digitale geletterdheid maakt Nederland nu ook een belangrijke stap. Door digitale geletterdheid als verplicht onderdeel in het Nederlandse onderwijs op te nemen, worden leerlingen zo goed mogelijk voorbereid op een maatschappij waarin digitale technologie een integraal onderdeel van de maatschappij is." /

Digitale geletterdheid in het curriculum voor po en so

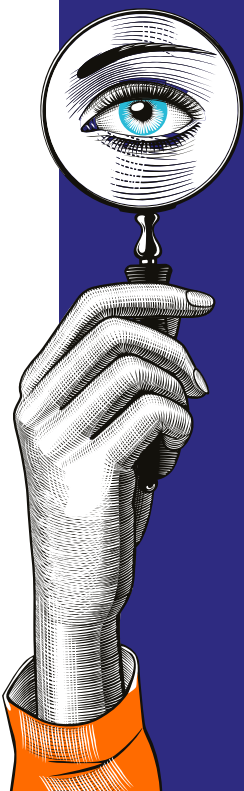
In het onderwijs is al op verschillende manieren en zeer uiteenlopend aandacht voor kennis over digitale technologie en digitale vaardigheden. Dat krijgt nu ook een wettelijk kader. Met de ontwikkeling van eigen kerndoelen wordt digitale geletterdheid voor het eerst als leergebied opgenomen in het landelijk curriculum voor het primair onderwijs, de onderbouw voortgezet onderwijs en het (voortgezet) gespecialiseerd onderwijs.

De kerndoelen geven straks duidelijkheid aan het onderwijsveld over de kern van digitale geletterdheid in termen van kennis, vaardigheden en houdingen. Hierdoor krijgen scholen duidelijkheid over hoe ze digitale geletterdheid op een voor hen passende wijze een plek in hun onderwijs kunnen geven. SLO ontwikkelt samen met de onderwijssector de kerndoelen digitale geletterdheid. Hiervoor hebben we een kerndoelenteam samengesteld van leraren en vakexperts uit po en vo, curriculumexperts en een procesregisseur. Het ontwikkelen van de kerndoelen gebeurt in vijf stappen. Aan het einde van elke stap levert het team een tussenproduct op.

Het kerndoelenteam wordt bijgestaan door een advieskring met vertegenwoordigers van organisaties die betrokken zijn bij onderwijs in digitale geletterdheid, zoals vakverenigingen, lerarenopleidingen, (vak)netwerken/steunpunten, of voor digitale geletterdheid relevante maatschappelijke organisaties. De advieskring geeft het kerndoelenteam feedback op de tussenproducten door ze voor te leggen aan haar achterban. Ook leerlingen worden geraadpleegd bij de ontwikkeling van de kerndoelen.

Meer informatie?

Ga voor meer informatie over de actualisatie van de kerndoelen naar actualisatiekerndoelen.nl/digitalegeletterdheid en meld je aan voor onze automatische nieuwsupdates.

/ Wat beweegt de leerling?

Tekst: Carolien Nout

Hoe kun je leerlingen inspireren plezier in bewegen te hebben en te houden? De veranderende beweegcultuur maakt het uitdagend om goede keuzes te maken in de les. Curriculum- en beweegexperts Jacob Nienhuis en Corike van de Merwe (SLO) en Ger van Mossel (KVLO) werpen een blik op trends en de rol van de leraar.

Het is een bekend fenomeen: in de puberteit haken veel jongeren af bij sportclubs. Er zijn namelijk zoveel andere leuke dingen te doen. Aan de andere kant verandert de beweeg- en sportcultuur. Neem bijvoorbeeld 'urban sports' zoals steppen, skaten of boarden. Dat spreekt jongeren aan, omdat het meer gaat om ontdekken, uitproberen en grenzen verleggen en niet zozeer om competitie. SLO'er Jacob Nienhuis ziet goede mogelijkheden om daar in de gymles bij aan te haken. "Je kunt best nieuwe sporten of een inspiratie van een TikTok-filmpje in je lesprogramma opnemen. Als je ze bekijkt vanuit beweegthema's en beweeguitdagingen, kun je daarin bewuste keuzes maken."

Beweegthema's

In het basisonderwijs zijn beweegthema's al aardig ingeburgerd. Er is een lijst van twaalf thema's die nog wordt uitgebreid. Elk thema bevat globale beschrijvingen zoals zwaaien, mikken of werpen. Of inblijven en uitmaken bij tikspelen. "Bij elk thema werken we beweeguitdagingen uit in een doorlopende leerlijn van primair naar voortgezet onderwijs. Je kunt die principes bij verschillende beweegactiviteiten toepassen. Zo leg je je niet meteen vast aan een bepaalde sport," vertelt Corike. Ger van Mossel, hoofdredacteur van LO Magazine en onderwijsadviseur vo van KVLO, voegt toe: "Zo kun je met een thema als balanceren steeds een stapje verder gaan. Ik denk daarbij niet direct aan de evenwichtsbalk, want dan haken veel leerlingen af. Bij acrobatiek, op een balanceerbal of met een trialbike ben je ook aan het balanceren. Sommige leerlingen zullen geïnteresseerd raken in balanceren. Anderen niet en dat is ook prima. Je hebt ze dan wel de essentiële onderdelen ervan laten ervaren."

Ontdekken wat bij je past

De experts benadrukken dat beweegplezier voorop moet staan. Ger: "In het voortgezet onderwijs is het sociale aspect, het samen bewegen, erg belangrijk. Leerlingen verschillen onderling: je wilt ze op hun eigen, speelse wijze leren ingaan op bewegingsuitdagingen van de sportieve, stedelijke en natuurlijke omgeving. Je moet dus goed kijken naar wat leerlingen beweegt, wat hen uitdaagt." De vraag is hoe je leerlingen kunt helpen ontdekken wat ze kunnen en leuk vinden. Jacob ziet mogelijkheden in het begrip beweegidentiteit: "Laat leerlingen reflecteren

op hun ervaringen en kwaliteiten en zo hun identiteit ontwikkelen. Als ze beter weten wat bij hen past, is de kans groot dat ze later een actieve leefstijl houden." "Belangrijk," beaamt Ger, "maar in de praktijk is dat best lastig te realiseren. Het strakke lesrooster of de setting van de gymzaal maken het moeilijk om zo'n gesprek met individuele leerlingen te voeren. Meer aandacht voor de pedagogische kant zou goed zijn."

Al met al staat het vakgebied voor veel uitdagingen. Plezier in bewegen komt niet vanzelf, daar moet je bewust aan werken. "Als wij eraan kunnen bijdragen dat het op jonge leeftijd een gewoonte wordt en niet iets wat moet, dan doen we het goed," besluit Ger.

Meer info of vragen?

Wil je meedenken, meedoen of heb je goede voorbeelden uit jouw lespraktijk voor bewegen en sport? Neem contact op met Corike van de Merwe (po): c.vandemerwe@slo.nl of Jacob Nienhuis (vo): j.nienhuis@slo.nl. /

Kijk voor meer informatie op slo.nl/vakportalen/bewegen-sport/

Na de zomer start SLO in opdracht van het ministerie van OCW de actualisatie van de kerndoelen voor bewegen & sport, mens & maatschappij, mens & natuur, kunst & cultuur en moderne vreemde talen. Hiervoor werken we samen met het onderwijsveld. In 2022 kregen we van OCW al de opdracht om, met het onderwijsveld, de kerndoelen voor Nederlands, rekenen en wiskunde, burgerschap, digitale geletterdheid te actualiseren. Kerndoelen zijn de formele opdracht van de overheid aan de school en bedoeld als instrument voor curriculum- en onderwijsontwikkeling.

/ ‘Het begint met een visie’

Tekst: Femke van den Berg

Wil je op school aan de slag met digitale geletterdheid? Dan helpt het als het team werkt vanuit een duidelijke visie. Het Visiespel Digitale Geletterdheid van SLO helpt hierbij.

Voor digitale geletterdheid zijn er nog geen wettelijk vastgestelde kerndoelen. Maar daar wordt sinds eind 2022 wel aan gewerkt. Bovendien heeft onderwijsminister Wiersma met het Masterplan Basisvaardigheden aan basisscholen gevraagd nu al te focussen op het verbeteren van de digitale geletterdheid van

leerlingen. "Veel basisscholen zijn al bezig met digitale geletterdheid. Maar soms gebeurt dat wat 'hapsnap'. Er is dan weinig samenhang en het schoolteam werkt niet vanuit een gezamenlijk kader," zegt Martin Klein Tank, curriculumontwikkelaar bij SLO.

Foto: Shutterstock

Curriculair spinnenweb

Om hierin verandering te brengen, is het belangrijk dat scholen een visie ontwikkelen op hoe ze aan digitale geletterdheid werken, stelt zijn collega Gäby van der Linde-Meijerink. "Wat is de stip op de horizon, waar wil je naartoe?"

"Het visiespel helpt bij de onderlinge afstemming"

SLO bedacht een spel om met het team te komen tot een visie rond digitale geletterdheid. De basis hiervoor is het curriculair spinnenweb: een verhelderende manier om de onderdelen van het curriculum in samenhang te visualiseren. Het spinnenweb maakt duidelijk waarover scholen beslissingen moeten nemen bij digitale geletterdheid: leerdoelen, leerinhoud, speel- en leeractiviteiten, rol van de leerkracht, bronnen en materialen, observeren en evalueren, groeperingsvorm, speel- en leeromgeving en tijd. "Dit vraagt om veel onderlinge afstemming. Het spel helpt daarbij," stelt Gäby.

Inhoud van het leergebied

Het visiespel kan gespeeld worden door het team van een basisschool, maar ook door schoolleiders van dezelfde onderwijsorganisatie die een bovenschoolse visie ontwikkelen. Het wordt bij voorkeur begeleid door een onafhankelijk speelleider, bijvoorbeeld een bovenschools ICT-coördinator of onderwijsadviseur. "We raden aan te starten met een introductie over wat digitale geletterdheid inhoudt," stelt Martin. "Sommige leerkrachten denken namelijk dat het alleen gaat om programmeren of apparaatgebruik. Maar het is breder. Digitale geletterdheid draait om praktische ICT-vaardigheden, mediawijsheid, digitale informatievaardigheden en computational thinking."

"De gekozen stellingen vormen bouwstenen voor onze visie op digitale geletterdheid"

In gesprek met elkaar

Het spel bestaat uit een speelbord en kaartjes met stellingen bij de diverse aspecten van het curriculum. Deelnemers kiezen verschillende kaartjes uit. Hierover gaan ze met elkaar in gesprek. "Uiteindelijk is het de bedoeling dat zij bij elk curriculumaspect de stellingen kiezen die het best bij hun gezamenlijke overtuigingen passen," zegt Martin. "De gekozen stellingen worden samengevat en vormen de basis voor een gedragen visie, die uiteindelijk liefst niet meer dan een half A4'tje is."

Meer informatie over digitale geletterdheid in het primair onderwijs: slo.nl/dg-po

Meer informatie over basisvaardigheden: slo.nl/basisvaardigheden

Plan van aanpak

Als de visie eenmaal op papier staat, is het tijd om na te denken over de vertaling naar de werkvloer. "Teamleden schrijven dan op wat ze nodig hebben om in de klas vanuit deze visie aan de slag te gaan," zegt Gäby. "Wat willen ze in de praktijk zien op het gebied van digitale geletterdheid? Welke actiepunten zijn daarvoor nodig? Concrete vervolgafspraken leggen teamleden vervolgens vast in een plan van aanpak."

Masterclass

Voor iedereen die schoolteams begeleidt bij de implementatie van digitale geletterdheid in het primair onderwijs, heeft SLO een masterclass ontwikkeld. "Hierin leggen we uit hoe het visiespel werkt en doen deelnemers ervaring op met het spelen ervan," zegt Gäby. Iedere deelnemer krijgt tijdens de masterclass het spel uitgereikt.

De masterclass is nu acht keer gegeven aan ruim 200 deelnemers. "Deelnemers zijn heel enthousiast", vertelt Martin. "Velen van hen hebben ondertussen het spel ingezet op een of meer scholen."

Ook voor pabo's

Momenteel werkt SLO aan een visiespel Digitale Geletterdheid voor pabo's. "Dit helpt docenten nadenken over hoe ze digitale geletterdheid in de opleiding willen aanbieden," zegt Martin. "Daarnaast kunnen studenten het inzetten in de stagepraktijk. We hebben ook plannen voor een versie voor het speciaal onderwijs." »

‘Visie geeft duidelijkheid en richting’

Erik-Jan Holleman is bovenschools ICT-coördinator en expert digitale geletterdheid bij stichting Openbaar Primair Onderwijs Noordoost Achterhoek (OPONOA). Hij begeleidt schoolteams bij het ontwikkelen van een visie op digitale geletterdheid.

"Binnen onze stichting besteden verschillende scholen aandacht aan digitale geletterdheid, vaak vanuit affiniteit van de leerkracht," vertelt Erik-Jan. "Het blijkt nog wel lastig om hiervoor een duidelijke leerlijn op te zetten. Het vormen van een visie die antwoord geeft op de vraag waarom je aandacht besteedt aan digitale geletterdheid en hoe je dat vervolgens gaat doen, geeft meer duidelijkheid en richting."

Oefening baart kunst

"Tijdens de masterclass van SLO speelde ik zelf het visiespel. Sommige deelnemers kregen een rol toebedeeld. Bijvoorbeeld: de onwillige of onverschillige leerkracht. Hoe betrek je hen bij het spel? Heel goed om daarmee te oefenen, want je komt het ook tegen in de praktijk. Ik leerde dat het belangrijk is om het team als coach te ondersteunen. Niet sturen, maar wel zorgen dat stellingen geen urenlange discussies opleveren. Bijvoorbeeld door samen een stelling wat aan te passen of stellingen te combineren."

Sessies

"Ik heb het spel nu één keer als volgt ingezet met een schoolteam: eerst verzorgde ik een workshop over wat digitale geletterdheid inhoudt. Vervolgens heb ik een online sessie belegd, waarin individuele teamleden de stellingen lazen, beoordeelden en keuzes maakten. Tijdens de volgende twee sessies kwamen we fysiek bij elkaar. We stonden om een tafel, met daarop het curriculaire spinnenweb en kaartjes met stellingen. Deelnemers kozen kaartjes, discussieerden erover en brachten later ook een prioritering aan."

Bouwstenen

"De gekozen stellingen vormen de bouwstenen voor de visie die de directeur en de twee digitale experts van de school formuleren. Ik begeleid hen hierbij. Het doel van deze school is dat alle leerlingen digitaal geletterd de school verlaten in groep 8. Het team heeft bovendien besloten dat de school volgend schooljaar een innovatielokaal krijgt, waarin ze nieuwe technologie verbinden met kunst, cultuur en creativiteit. Digitale geletterdheid wordt verder zoveel mogelijk geïntegreerd met de reguliere vakken."

Inhoudslijnen

"Na de zomervakantie start deze school met het uitvoeren van de visie. Om leerkrachten hierbij behulpzaam te zijn, heb ik voorbeeldlessen ontwikkeld. Daarnaast maakt de school gebruik van de inhoudslijnen van SLO. Om ervoor te zorgen dat de visie scherp op het netvlies blijft, besteedt het team er bovendien regelmatig aandacht aan in de teamvergaderingen."

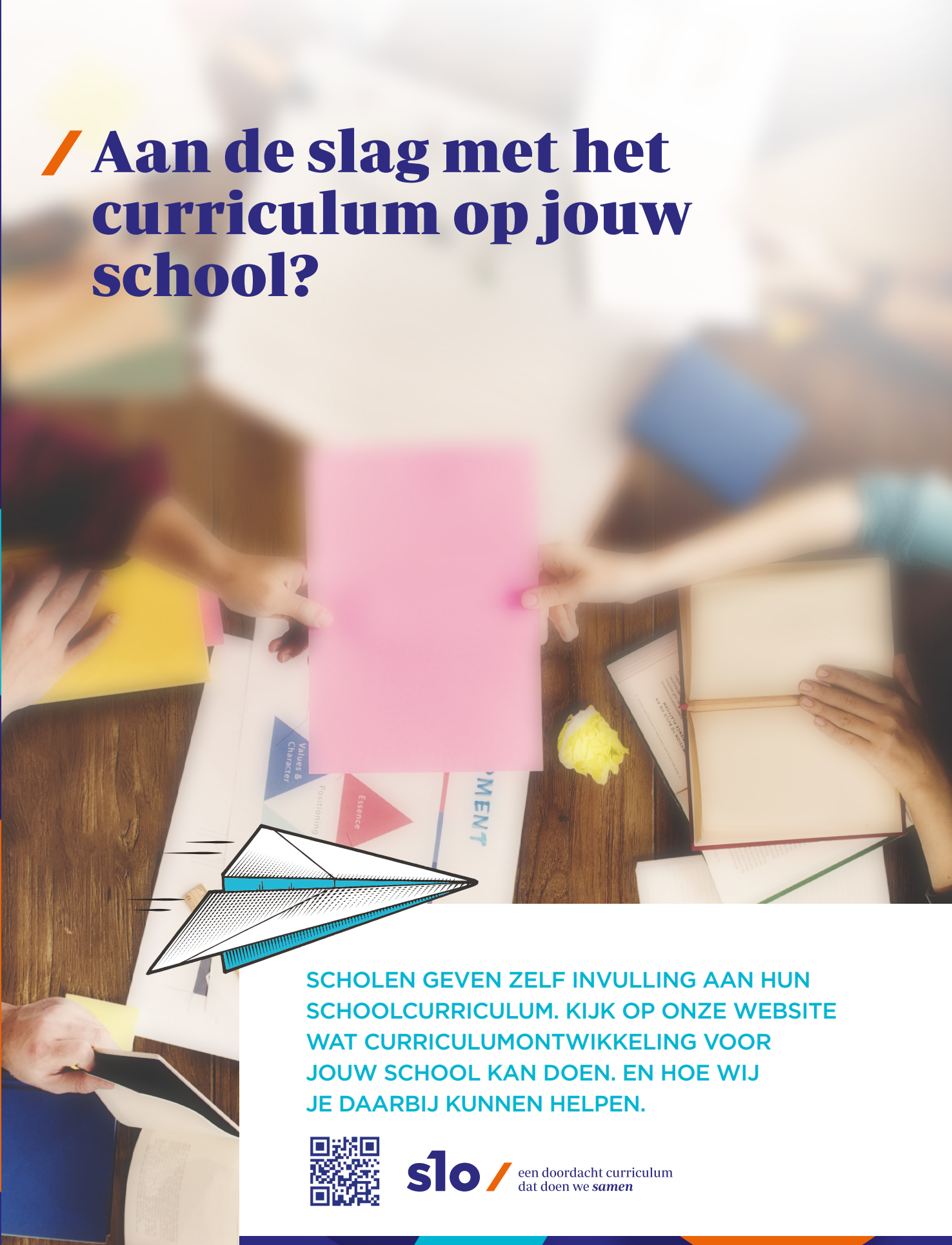

/ Platform basisvaardigheden

Goede basisvaardigheden zijn essentieel voor leerlingen. Op het platform basisvaardigheden vind je relevante handreikingen en adviezen om de basisvaardigheden van leerlingen te versterken voor taal-Nederlands, rekenen-wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap.

Bekijk het platform hier: slo.nl/basisvaardigheden

/ Aan de slag met het curriculum op jouw school?

SCHOLEN GEVEN ZELF INVULLING AAN HUN
SCHOOLCURRICULUM. KIJK OP ONZE WEBSITE
WAT CURRICULUMONTWIKKELING VOOR
JOUW SCHOOL KAN DOEN. EN HOE WIJ
JE DAARBIJ KUNNEN HELPEN.

slo /

een doordacht curriculum
dat doen we *samen*